

УДК 378:37.01

Щербина С.С.¹

Віхляєва Я.Є.²

¹ канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² асп. НУ «Запорізька політехніка»

**ВПЛИВ ОСОБИСТІСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ
НА ПРОЦЕС ЇХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ
ДО НАВЧАННЯ В ЗВО**

Особистісні властивості виступають фактором, який впливає на адаптацію і в той же час вони можуть самі змінюватися в процесі адаптації.

Загальновідомо, що досить стійкою особистісною якістю є локус контролю, що формується у процесі побудови внутрішнього світу та набуває стійкості, константності у підлітковому та юнацькому віці. Ця інтегральна характеристика особистості безпосередньо впливає на розробку життєвої програми, планування життєтворення, а згідно з цим, у рамках нашого дослідження, і на процес соціально-психологічної адаптації у період навчання.

Під час застосування методики виявлення рівня суб'єктивного контролю Дж. Роттера у вибірці випробуваних студентів-першокурсників за шкалою загальної інтернальності була виявлена перевага екстерналів (72,7%) над інтерналами (27,3%).

Важливо відзначити, що за шкалами міжособистісних відношень (Ім) та здоров'я (Ізд) більшість досліджуваних належить до інтерналів. Ці дані можуть свідчити про досить розвинуту здатність наших досліджуваних контролювати свої неформальні відносини з іншими людьми, викликати до себе увагу та симпатію, а також зберігати відповідальність за своє здоров'я.

Зовнішній локус контролю у сфері невдач і у сфері навчальних відносин може відображати маловиражену здатність більшої частки студентів до подолання життєвих труднощів, недостатньо розвинене почуття відповідальності відносно негативних подій та ситуацій, відсутність впевненості у своїй здатності впливати на ці ситуації, а також схильність до переносу відповідальності за те, що відбувається, на інших людей, на випадок або на обставини. Зовнішній локус контролю у певній частці наших випробуваних, можливо, відіграє роль захисного механізму, який, знімаючи відповідальність з особистості за її невдачі, дозволяє легше адаптуватися до постійних зовнішніх негативних оцінок предметної діяльності та поведінки і тим самим зберігати самоповагу.

З метою виявлення особливостей протікання процесу соціально-психологічної адаптації у ЗВО ми визнали доцільним дослідження спрямованості особистості кожного студента «на себе» (особистісної), «на завдання» (ділової), спрямованості на взаємодію. Усередині кожної групи усі респонденти були поділені на три підгрупи за видами спрямованості (методика «Спрямованість особистості» В. Смекал-М. Кучер).

Дані дослідження показали, що на першому курсі для студентів-флегматиків характерна перевага спрямованості на завдання (38 %), що пояснюється застосуванням перевірених методів роботи, контролем своєї діяльності.

Студенти-холерики на першому курсі відрізняються підвищеною збудливістю й нерівноваженістю, ініціативністю у діяльності (спрямованість на завдання – 31 %), товариськістю, що доводить спрямованість 47 % студентів на взаємодію. Представники сильного врівноваженого, гнучкого

темпераменту – сангвініки – відзначаються високим рівнем пристосування до змінних умов й рухомістю, ініціативністю, комунікабельністю. Про це свідчить спрямованість 41 % першокурсників на взаємодію. Студентам цього типу темпераменту характерна висока рухомість. Сангвініки у роботу включаються швидко, мають хорошу працездатність – спрямованість на завдання – 35 %.

Меланхоліки належать до слабкого типу вищої нервової діяльності й відрізняються високим рівнем емоційної чуттєвості, високим рівнем уразливості, саме це пояснює спрямованість на себе 42 % респондентів. Такі студенти замкнуті, важко та повільно зближаються з людьми (тільки 17 % меланхоліків спрямовані на взаємодію), прагнуть «бути у затінку». Ці респонденти побоюються змін свого укладу життя. Монотонні завдання їх не обтяжують, для них найбільше підходить робота, що вимагає ретельності й терпіння, що й пояснюється спрямованістю на завдання 37 % студентів цього типу темпераменту. Проведене дослідження дозволило встановити, що за видом спрямованості на себе серед першокурсників домінують меланхоліки (42 %). Високо оцінювали спілкування першокурсники – холерики (47 %), а студенти-флегматики більше за всіх намагались задовольнити власні потреби (38 %).

Таким чином, ціннісні орієнтації студентів різних типів темпераменту відрізняються за стадіями адаптації. Тобто існують індивідуально-типологічні відмінності проявів адаптації студентів за ціннісними орієнтаціями та видами спрямованості в процесі навчання у ЗВО, і в першу чергу вони виявляються на різних стадіях адаптаційного процесу.

Такі індивідуально-типологічні відмінності супроводять і результативність адаптаційного процесу у ЗВО, що пов'язано з властивостями соціального рівня адаптації, а саме особливостями спілкування, конфліктності, стратегії поведінки в конфліктах, ставлення до навчання та до групи.